

BİLİM KÜLTÜR VE EĞİTİM

Cumhuriyet dönemi ekonomi politikaları nasıl oluştu?

Yunus Emre Aydın İstanbul Kültür Üniversite-
si_Uluslararası Ticaret Bölümü

Arş. Gör. Dr. Şerif Yüksel İstanbul Kültür
Üniversitesi_Uluslararası Ticaret Bölümü

Modern anlamda atılan adımlar

1923'te Cumhuriyetin ilanı ile artık yeni kurulan devletin askeri savaş safhası bitmiş, bozulan dış ilişkileri ve ekonomik parametreleri düzenlemek kalmıştı. Mevcut durumda Osmanlı devletinden kalmış dış borç ve genel borçlar yeni devletin sırtındaki kambur olmuştu. Yapılan ilk icraatlardan biri Lozan da borçların gelirler üzerindeki kısıtlayıcı etkisini kaldırmak olmuştu. Yeni kurulan devlet son taksidini 1954'te ödeyeceği borcu üstlenmişti. Fakat yapılan borçların birçoğu mevcutta kendine bağlı olmayan uluslar ve devletler için yapılmıştı ve onların borcu üstlenilmedi. Tanzim edilen ülkelere devredildi. Fakat devir alınan miras içler acısıydı. Ülkenin atlattığı savaşlar üretken nüfusu azalttı. Anadolu'da işletme namına ortada bir sanayi yoktu. Kısacası mevcut kaynaklar savaşlar da kullanılmıştı.

Kısmi liberal dönem ve modern ekonomi anlayışının temelleri

Cumhuriyet'in genç kadrosu başa geçtiğin de amaçları artık milli bir ekonomi oluşturmaktı. Bu politikanın amacı Türk milletini hedeflenen uygarlık seviyesine çıkarmaktı. 1923 ve 1929 arası kısmi liberal dönem yaşandı. Türkiye her şeyi yeniden inşa etmeliydi. Bu inşa sürecinde yeni kurulan devletin ekonomi politikasına yön verecek önlemlerin belirlenmesi için 1923'te İzmir İktisat Kongresi düzenlendi.

İzmir İktisat Kongresi de amaç, iktisadi kurum ve birimlerin birbirlerini tanımalarını sağlamaktı. Onların ihtiyaçlarını tespit etmek, iktisadi konular üzerine dikkatleri çekmek ve iktisat politikalarını da bu sonuçlara göre belirlemektir. Uygulanacak iktisat politikasının yönünü belirleyen bir "Misak-ı İktisadi" belirlenmiştir. Bu Misak-ı İktisadi; yurt içi sanayii kurmayı ve geliştirmeyi amaçlayan, özel girişime öncelik veren ve mülkiyet haklarına saygılı bir ekonomik sistemi oluşturmayı amaç edindi.

Alınan kararların bazıları şunlardır:

- Yerli üretim desteklenecekti.
- Ekonomik katkısı olan yabancı sermayeye izin verilecekti.

- Tütün tarımı ve ticareti serbest olacaktı.
- Aşar vergisi kaldırılacaktı.
- Koruyucu tarifeler gelecekti.

Özel sektör yatırım yapmaya davet edildi. Kurum ve kuruluşlar İzmir İktisat kongresinde alınan kararlara göre dizayn edildi. Türk ticari ve sanayi hayatını finanse edecek bazı bankaların kuruldu. Bu bankalar Türkiye İş Bankası, Türkiye Sınai ve Maadin Bankası, Türkiye Sanayi Kredi Bankası, Emlak ve Eytam Bankası, yeniden düzenlenmiş Ziraat Bankası ve T.C. Merkez Bankası'dır. Bu dönemde bankacılık alanındaki gelişmelerden birisi de çok sayıda mahalli bankanın kurulmuş olmasıdır. Yaklaşık 29 adet mahalli banka faaliyette bulunmuştur.

Modern ekonomik anlayıştaki başlıca önemli gelişmeler

Türkiye 1923 ve 1929 da iki büyük etkenden iktisadi olarak etkilendi. Bunlardan birincisi Lozan Barış Antlaşması ikincisi ise Büyük Buhrandı. Lozan Antlaşmasında uzun pazarlıklar sonucu kapitülasyonlar kaldırıldı. Fakat Osmanlı İmparatorluğu'ndan kalan 107 milyon altın liralık borcu yeni Cumhuriyet üstlendi. Geri kalan borç ise Osmanlı'nın daha önce hakimiyetin de bulunan devletlere, 1928'de yapılan Paris Barış Antlaşması ile devredildi.

1929 Ekonomik Buhranı, bütün ülkeleri doğrudan veya dolaylı yoldan etkileyen küresel çapta ekonomik bir krizdir. Neredeyse tüm dünyayı etkileyen bu krizin Türkiye Cumhuriyeti'ni etkilememesi ise kaçınılmaz. 1929 yılına Türkiye umutla, yeni yatırımlar hayaliyle girerken yaşanan bu küresel kriz ülkede olumsuz bir hava yarattı. İlk olarak yapılacak olan 5 yıllık kalkınma planı ertelendi. Diğer bir etken ise huzursuzluğun çıkmasında Türk Lirasının İngiliz Sterlini karşısında hızlı değer kaybetmesi bir panik havası yarattı. Hızlıca bağımsız bir Merkez Bankası ihtiyacı fark edildi ve 30 Haziran 1930 da

T.C. Merkez Bankası kuruldu. Bunun akabinde, ithalatı denetleyen ve ihracatı düzenleyen birtakım kararlar alındı. Yıllardır ihracat ve ithalat dengesi Türkiye'nin kri-

tik konularından biri olmuştur.

Milli ekonominin hedefleri

Yeni Cumhuriyet döneminde atılan adımlar dağılmış ekonomiyi düzeltmek ve hedeflenen muhasır medeniyetler seviyesine ulaşmaktı. Fakat bu sanayi yatırımları gerçekleştirmek için sermaye gerekiyordu. Ekonomisinin yaklaşık yüzde 80'i tarım olan ülkede tabii ki tarıma verilen özel destekle sermaye birikimi sağlaması gerekiyordu. Yani tarım çalışacak, üretecek, Türkiye oradan aldığı gelirle daha çok katma değerli yatırımlar yapacak. Yeni kurulan bir devlet için takip edilmesi gereken elzem bir konuydu. Alınan önlemler, getirilen yasaklar, yeni getirilen zorunluluklar ve açılan kurumlar tamamıyla genç devletin tam anlamıyla bağımsız olmasını sağlama adımlarıydı.

Gazi Mustafa Kemal Atatürk, askeri zaferlerin ekonomik başarı ile de taçlandırılmasını gerektiği, aksi takdirde alınan askeri zaferin hiçbir anlamı olmadığı kanısındaydı. Yapılan uygulamaların birçoğu sürdürülebilirliği arttırmak adına marjinal adımlar olmuştu. Osmanlı İmparatorluğu'nun ham madde tedarikçisi temelli ticaret yapısından kurtulup katma değerli ürünleri Türkiye Cumhuriyeti'nin üretmesini ve bunları yaparken bilimin, teknolojinin ışığında inşa etmek Cumhuriyet'in istikameti olmuştu. Bunlar yurt dışına makine mühendisleri, doktorlar ve nice meslek gruplarından kişiler gönderilerek Türkiye'de eğitim vermeleri için yurt dışına eğitime gönderildiler.

Bizlere daha iyi bir gelecek bırakmak adına çalışan, başta Gazi olmak üzere Cumhuriyetimizin tüm neferlerine minnettarlığımızı iletiyorum.

